

...ଉତ୍ତର ଓଡ଼ିଶାର ଜନଜାତିମାନଙ୍କ ଲୋକକଳା ...

ଆଦିମ ଯୁଗର ପ୍ରାରମ୍ଭ କାଳରୁ ଭାରତ ତଥା ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ବଣ ଜଙ୍ଗଲ କେବଳ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳୀ ଭାବରେ ପରିଗଣିତ ହୋଇଆସିଛି । ନରଗ ସଭ୍ୟତାର ଆଲୋକପୂର୍ଣ୍ଣ ବଡ଼ ବଡ଼ କୋଠାବାଡ଼ି ଓ ଚାକଚକ୍ୟ ଠାରୁ ଅନେକ ଦୂରରେ ରହି ଏହି ଜନଜାତିମାନେ କେବଳ ନିଜେ ବଞ୍ଚି ପରିବାରକୁ ବଞ୍ଚାଇବାର ପ୍ରୟାସ କରିଛନ୍ତି । ନିଜସ୍ବ ସମାଜରେ ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ସଂସ୍କୃତି ଓ ଧର୍ମର ମାର୍ଗକୁ ସ୍ଥାପନ କଲେ ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ଏକ ବଳିଷ୍ଠ ଅଙ୍ଗ ଭାବରେ କଳା ସ୍ବରୂପ ' ଲୋକକଳା ' ଟିକୁ ଆପଣା ଛାଏଁ ସଂଯୋଗ କରିଦେଲେ । ବର୍ଷକ ସାରା ଖଟି , ବର୍ଷା ପାଣି କାଦୁଅରେ ଆଦିବାସୀ ସୁନାର ଫସଲ ଫଳାଏ । ଧାନ ଗଛ ବଡ଼ ହୋଇ ଧାନ ଗଛରେ କେଣ୍ଡା ଆସି , ଯେତେବେଳେ ଶସ୍ୟଶ୍ୟାମଳା ହୋଇ ଉଠେ ଆଦିବାସୀର ମନରେ ଆନନ୍ଦର ଲହରୀ ଖେଳିଯାଏ । କେବଳଯେ ସେମାନେ କୃଷୀକର୍ମକୁ ନିଜସ୍ବ ବେଉସା ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି , ତାହା ନୁହଁ , ଆତ୍ମାର ତୃପ୍ତି ଓ ଜୀବନର ଆନନ୍ଦ ପାଇଁ ନାଚ , ଗୀତ ଓ କଳାକୁ ମଧ୍ୟ ଆପଣେଇଛନ୍ତି । " ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର କଳା ସୃଷ୍ଟିରେ ଲଳିତ କଳା ବା ବ୍ୟାବହାରିକ କଳାର ସେହିଭଳି କିଛି ପୃଥକୀକରଣ ଭାବ ନଥିଲା । ଆଉ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଲୋକକଳା ବା ପାରମ୍ପରିକ କଳା ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ସୀମା ସରହଦ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ନଥିଲା "[୧] ଗବେଷଣାର ଅଧ୍ୟୟନର ପ୍ରାଥମିକତା ଯୋଗୁ କଳା ମଧ୍ୟରେ ଲୋକକଳା ସ୍ଥାନ ନିରୂପଣ କରାଗଲା । ଏହି ଲୋକକଳାର ଜନକ ଭାବରେ ଆମେ ଜନଜାତିମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବା ।

ଜନଜାତି ହୁଅନ୍ତୁ ବା ଅଣଜନଜାତି , ଲୋକକଳାର କୃଷ୍ଟରେ ଉଭୟଙ୍କ ଭୂମିକା ରହିଛି । ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ଛୋଟ ବଡ଼ ସାମଗ୍ରୀ ମାଧ୍ୟମରେ ଏହି ଲୋକକଳାର କୃଷ୍ଟ । ଜୀବନ ଚର୍ଯ୍ୟା , ଧର୍ମ ବିଶ୍ବାସ , ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ପ୍ରଥା , ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଆଚାର ମଧ୍ୟରେ ଲୋକକଳା ନିଜ ସ୍ଥାନକୁ ନିରୂପଣ କରିପାରିଛି । " ମାନବ ସମାଜ ବା ଗୋଷ୍ଠୀ ବିବେକନ ସାମୂହିକ ଭାବଧାରା ଏକ ଶୈଳ୍ପିକ ପରିପ୍ରକାଶ ହେଉଛି ଲୋକକଳା । ଏକ ସାମଗ୍ରିକ ସୋନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧ ନିର୍ଯ୍ୟାସ ଲୋକକଳା ମଧ୍ୟ ଦେଇ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ ।[୨] ଲୋକକଳା କୃଷ୍ଟ କେବେ ହୋଇଛି ? ଏହାର ଉତ୍ତର ପାଇବା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ନୁହଁ । ଧରଣୀକୁ

ମା ମାନି ହାତରେ ପାଣି କାଦୁଅର ମାଟିକୁ ଯେତେବେଳେ ଆଦିବାସୀ ସୁନାର ଫସଲ ପାଇଁ ପୂଜା କରିଛି । ନିଜ ଉପରେ ବିପଦ ପଡ଼ିଲେ ଜାହିରରେ ସିନ୍ଦୂରର ଗାର ଟାଣିଛି । ଗୃହକୁ ସୁନ୍ଦର କରିବା ପାଇଁ ରଲ୍ଲରେ(ନାଲି ମାଟି) ଧଳା , ଲାଲ୍ , କଳା ଆଦି ରଙ୍ଗ ଦେଇ ଗୃହ କାଥୁ ଲେପିଛି । ସେହି ଠାରୁ ହିଁ ଲୋକକଳାର ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଇପାରେ । ଓଡ଼ିଶାର ଜନଜାତି ପ୍ରଥମେ ଗାଈର ପରେ ନାଚିଛି , ତା ପରେ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର , ଯାହା ତାର ମନକୁ ଆନନ୍ଦିତ କରିଛି । ସାଧାରଣ ସ୍ତରରେ ଲୋକକଳାର ଆରମ୍ଭ ଜନଜାତି ତାର ଗୀତର ତାଳେ ତାଳେ ଓ ନୃତ୍ୟର ହାବଭାବରୁ କରିଥାଇ ପାରେ ।

ଉତ୍ତର ଓଡ଼ିଶା ନିଜସ୍ବ ସଂସ୍କୃତି ଓ ପରମ୍ପରା ପାଇଁ ବିଶ୍ବ ଦରବାରରେ ନିଜକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିପାରିଛି । ଅଣଜନଜାତି ଓ ଜନଜାତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ରଜ୍ଜୁ ଗଠିତ ହୋଇଛି । ତାହା ଉତ୍ତର ଓଡ଼ିଶାର ସଂସ୍କୃତି ଓ ପରମ୍ପରା ପାଇଁ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିଛି । ଚିତ୍ର କଳା , ସ୍ଥାପତ୍ୟ , ଭାସ୍କର୍ଯ୍ୟ , ହସ୍ତକଳା , ନୃତ୍ୟ , ସଙ୍ଗୀତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉତ୍ତର ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ପରମ୍ପରା ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ । ଲୋକକଳା ଉତ୍ତର ଓଡ଼ିଶାକୁ ସୋନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଗନ୍ତାଘର ଭାବରେ ପରିଭାଷିତ କରିପାରିଛି । ପୂଜା ସାମଗ୍ରୀ , ମୃଣ୍ମୟ ସାମଗ୍ରୀ , ଗୃହ ସାମଗ୍ରୀ , ଧାନ ବଦାଡ଼ି, ଚିତା କୁଟା , ବଡ଼ି କଳା, ବାଉଁଶ କଳା , ସବାଇ ଘାସ , ଅଳଙ୍କାର , ଟେରାକୋଟା , ଝୋଟିଚିତା , ମୁରୁଜ , ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବ୍ୟବସାୟ ଆଦିରେ ଲୋକକଳାର ବ୍ୟବହାର ଉତ୍ତର ଓଡ଼ିଶାରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଜନଜାତିମାନଙ୍କ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣରେ ଏହି ଲୋକକଳାଟି ନୂତନ ରୂପ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିଛି । ଉତ୍ତର ଓଡ଼ିଶାର ଜନଜାତିମାନଙ୍କର ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଲୋକକଳା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ସାନ୍ତାଳୀ , କୋହ୍ଲ , ବାଥୁଡ଼ି , ପରଜା , କନ୍ଧ , ମହାନୁ , ଗଣ୍ଡୁ , ଆଦି ସଂପ୍ରଦାୟରେ ଏକ ଓ ଅଭିନ୍ନ ଲୋକକଳାର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ଯାହା ସେମାନେ ନିଜ ଦୈନିଦିନ ଜୀବନ ପାଇଁ ହେଉ ଅଥବା ବ୍ୟବସାୟ ବାଣିଜ୍ୟ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥାନ୍ତି ।

ମାଟିକାଥୁ ଉପରେ କଳାକୃତି :-

